

บทคัดย่อ

แผนงานวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมในพื้นที่อารยธรรมล้านนาตะวันออก ประกอบด้วย 2 โครงการวิจัยย่อย คือ โครงการวิจัยสถาปัตยกรรมใต้ดินแดนอารยธรรมล้านนาตะวันออก และ โครงการวิจัยรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่ล้านนาตะวันออก มีพื้นที่การศึกษาในจังหวัด เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน โดยมีวัตถุประสงค์ 5 ข้อ คือ 1) เพื่อสร้างแนวทางและทิศทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมแบบบูรณาการการมีส่วนร่วมของชุมชน ต่อนโยบายการท่องเที่ยวของประเทศในอนาคต 2) เพื่อเป็นการค้นคว้าผลงานทาง สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมของชาติผ่านกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน 3) เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม ด้านองค์ความรู้ทางสถาปัตยกรรมและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ ในการ เข้าถึงความรู้ เข้าใจในคุณค่าของภูมิปัญญาพื้นถิ่นและบูรณาการความร่วมมือในการพัฒนาผลงานสถาปัตยกรรม ของชาติ ระหว่างชุมชนเป้าหมายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 4) เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลของฐานทรัพยากร การท่องเที่ยวของชาติ 5) เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงข้อมูลเชิงวิชาการบนฐานข้อมูลความรู้ทางด้านภูมิ ปัญญาพื้นถิ่น

แผนงานวิจัยใช้การศึกษาวิจัยแบบบูรณาระหว่างชุมชน หน่วยงานระดับจังหวัด หน่วยงาน ระดับท้องถิ่นและชุมชนต้นแบบการศึกษาวิจัย ผ่านการจัดกิจกรรมตามแผนงานวิจัย 2 แผนงาน คือ แผนที่ 1 แผนเตรียมความพร้อมการมีส่วนร่วมและแผนที่ 2 แผนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่าแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมประกอบไปด้วย 5 ด้าน คือ 1) แนวทางด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) แนวทางด้านอนุรักษ์และสืบ สานสถาปัตยกรรม 3) แนวทางด้านพัฒนาการตลาด 4) แนวทางด้านสื่อความหมายทางการ ท่องเที่ยว 5) แนวทางด้านพัฒนากิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยว

ในด้านผลการศึกษาทางสถาปัตยกรรมสำหรับใช้อ้างอิงทางวิชาการและเป็นฐานทรัพยากร ด้านการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมพบว่าพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของชาวไตใหญ่ในพื้นที่ ศึกษาวิจัยเกิดจากการเข้ามาเป็นพ่อค้าเร่ทำการค้าขายและมีพัฒนาการต่อเนื่องในการเป็นผู้เช่ารับทำ ป่าไม้ ส่วนชาวไตลื้อมีพัฒนาการมาจากการกวาดต้อนเทศร์วี การหลบหนีภัยสงคราม และการเสาะ แสวงหาพื้นที่อุดมสมบูรณ์เพื่อตั้งถิ่นฐานตามคำสั่งของผู้ปกครอง ในด้านมรดกทางวัฒนธรรมพบว่าที่ เกี่ยวข้องกับงานสถาปัตยกรรมแบ่งเป็น 2 ด้าน คือสิ่งที่อยู่ภายในอาคารแสดงออกด้วยรูปแบบทาง สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม และสิ่งที่อยู่ภายนอกงานสถาปัตยกรรม ในด้านรูปแบบงาน สถาปัตยกรรมพบว่าระบบการวางผังอาคารไม่มีระบบแนวแกนที่ชัดเจนเน้นการจัดผังแบบเป็นมิตรมี รูปแบบอาคารผังสี่เหลี่ยม ตัวอาคารลักษณะท่มเตี้ย ช่องเปิดอาคารมีจำนวนน้อย องค์ประกอบทาง สถาปัตยกรรมมีความสอดคล้องกับคติความเชื่อรูปแบบงานศิลปกรรมแบบพื้นถิ่น และสัดส่วนอาคาร

จากการวิเคราะห์ผังอาคารโดยใช้รูปทรงเรขาคณิตและความสัมพันธ์ของการเว้นว่างด้วยระบบสมดุล
แรงแบบตารางพบว่ามีความงามแบบเต็มส่วนและแบบเศษส่วนในผังอาคารวิหารไต้ลื้อ

ในด้านองค์ความรู้ทางสถาปัตยกรรมและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพนั้นพบว่า มี
ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ 3 ข้อ คือ 1) ความศรัทธาที่มีต่อองค์พระพุทธรูปที่มีอยู่ในวัด 2)
ประวัติศาสตร์อันยาวนานเป็นแหล่งที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่สำคัญในอดีต 3) ความน่าสนใจของวัตถุ ใน
ด้านความต้องการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวสิ่งที่ต้องการ 3 ลำดับแรก คือ ชมโบราณวัตถุภายในวัด
รองลงมาคือถ่ายภาพ และชมอาคารที่เป็นงานสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นของวัด ในด้านแนวทางการ
พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางสถาปัตยกรรมสิ่งที่ต้องการ 3 ลำดับแรก คือ จัดให้มีการสื่อความหมายให้
เข้าใจถึงประวัติศาสตร์ ลักษณะทางสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมที่สำคัญของวัด รองลงมาคือศาสน
สถานได้รับการอนุรักษ์ให้อยู่ในสภาพดั้งเดิมมากที่สุดโดยไม่มีการดัดแปลงโครงสร้างหรือการประดับ
ตกแต่ง และมีระบบการจัดการ การจัดเก็บและจัดแสดงเกี่ยวกับรายละเอียดของศาสนาที่เหมาะสม
และสอดคล้องกับการท่องเที่ยว และในด้านของรูปแบบที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม
มี 3 รูปแบบ คือ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวิชาการ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รูปแบบการ
ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ในด้านแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นควรมีการดำเนินการใน 5
แนวทางคือ แนวทางด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวทางด้านอนุรักษ์และสืบสาน
สถาปัตยกรรม แนวทางด้านพัฒนาการตลาด แนวทางด้านสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว
และแนวทางการพัฒนากิจกรรมและเส้นทางท่องเที่ยว

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม ถิ่นนาตะวันออก สถาปัตยกรรมใต้ การมีส่วนร่วม
ไต้ลื้อ ไต้ใหญ่

บทคัดย่อ

The research plan of architectural tourism in the Eastern Lanna Civilization Region comprised of two minor research projects; Tai Architecture in Eastern Lanna Civilization Region and a model of architectural tourism based on community participation in Eastern Lanna Region. The research areas were Chiangrai, Phayao, Phrae, and Nan Provinces. The objectives of the research were 1) to create guidelines and directions in supporting integrate architectural tourism of community's participation towards the future of the country's tourism policy 2) to search for the national architecture and arts work through the process of community's participation 3) to prepare architectural knowledge and the qualitative tourism management for approaching the knowledge and value of local wisdom and integrate the cooperation of the nation's architectural development between the target community and related organizations. 4) to be the country's tourism data resources. 5) to be the academic reference resources of the local wisdom.

The research plan used the research process between the province level and local level and the community model of research which completed the activities based on the 2 research plans 1) preparation of participation and map plan 2) participation research plan

The result of the study on the architectural tourism consisted of 5 aspects; 1) Guideline of supporting community participation 2) Guideline of conservation and architectural heritage 3) Guideline of tourism market development 4) Guideline of tourism interpretation 5) Guideline of activities development and tourism route.

Regarding to the result of the study of architecture for academic references use and data base of tourism architecture, it was found that the Shan development of settlements and current condition starting from being a peddler to sell and seek for goods for responding people's needs and they were continuously be a forestry tenant. As for the development of TAI LUE's settlements, it started from being herd, escaping from war, seeking for fertile area fulfilling the command of the governors of cities and villages.

As for the cultural heritage, it was indicated that there were 2 aspects of heritages which were related with the architecture; things inside the building, which expresses arts and architecture and things outside the architectural works, which expresses the activities and traditions. Regarding to the study of the style of architecture, it showed that the planning system of the architecture had not axis system clearly. It was focused on friendly planning. The building has a rectangular shape with low rise and small openings. The elements of architecture are consistent of the beliefs and indigenous art. The proportion of the architecture of buildings, which were analyzed by using the geometric shapes and the relation of spacing with the table of force balance system, it was indicated that the proportion of the architecture of buildings had a full of beauty and a fraction of beauty in Tai Lue's buildings.

With regard to the wisdom of architecture and qualitative tourism management, it showed that there were 3 factors affecting decision-making; 1) their faith towards the Buddha Image in the temple 2) the longest history of the tourist attraction related with the important events in the past 3) the interesting object. As for the top three of rankings on the needs of tourism activities were 1) sight-seeing of ruins in the temple 2) taking photos and 3) sight-seeing of the outstanding architecture in the temple. As for the top three of rankings on the needs of guidelines of tourism architecture development were 1) providing the interpretation of history, architecture characteristics and important arts of the temple 2) conservation of the religious places to perfectly remain original without the structure adaptation and decoration 3) the system of supplying, collection and exhibition of the religion details which are appropriate and in accordance with the tourism. There were 3 appropriate of architectural tourism styles; 1) academic tourism 2) cultural tourism and 3) creative tourism. Regarding to the guidelines of tourism development, it should be operated for five suggestions; 1) Guideline of supporting community participation 2) Guideline of conservation and architectural heritage 3) Guideline of tourism market development 4) Guideline of tourism interpretation 5) Guideline of activities development and tourism route.

Keyword: Architectural tourism, Eastern Lanna, Tai Architecture, Participation, Tai-Lue, Shan